

gledat, ter vidim, da ni nič več ko gnjile gljive smerdelo, in plesnoba se je posušila; samo kateri grojzd je preveč plesnjiv bil, je še plesnjivo farbo imel, vendar ni nič več smerdel; nektero grojzde si je pa močno pomoglo, in se malo na njem plesnoba pozna.

Če hoče kdo to poskusiti, in če ima kaj več tacega plesnjivega grojzda, naj vzame majhen škafo, da lakko grojzde va-nj pomaka, in ga s kakšno pernico ali mehko metlico dobro dergne in zmiva; če pa grojzda ne more v škafo namočiti, naj ga s pomočeno pernico ali metlico zmiva in dergne. Če prvič vsa plesnoba ne zgine, naj se drugi in tretjič tako zmiva. Ker pa to delo en človek samotež težko opravlja, je dobro če bi jih troje bilo, da eden škafo derži, drugi grojzde ali tertó pripogva, in tretji grojzde zmiva; tako bo delo hitrej od rok šlo. Če bi pa ta voda že preveč gerda bila, se zna skoz kakšno kunjó precediti, ali pa skoz droben pesek pretočiti. Če kdo žganja nima, nekaj ga mora vmes biti, naj vzame hudega jesiha (vriška) ali vina, ker vse te reči plesnobo zatarejo in odganjajo.

—a—

Zgodovinske reči.

5. Ali se je duhovna oblast Solnograških škofov kdaj na Krajnsko stegnila?

Kadar naši zgodovinarji od novega vpeljanja keršanske vére na Krajnskem v 8. stoletji pišejo, je njih beseda tako obrnjena, kakor da bi bili sami Solnograški škofje za Slovence na južnem bregu Drave skerbeli, in Oglejski patriarhi vse v nemar pušali. Solnograški podškofje: Modest, Teodorik, Oton in Ozvald, kateri so svoj sedež v Gospejsveti na Korškem imeli, se na ravnost med škofe Krajnske zemlje, saj gorenske strani, štejejo.

Tako govori Valvazor, Linhart, tako tudi nekteri novejši pisatelji; opirajo se zlasti na besede neimenovane pisatelja od spreobrnjenja Gorotancov (Anonymus de conversione Carantanorum), na životopise s. Ruperta in s. Virgilia (Acta s. Ruperti et s. Virgiliti apud Surium et Bolland), bolj pa še na nekatere prejšnje pisatelje, kateri so iz unih spisov zajemali.

Ta reč vendar potrebuje še daljšega preiskovanja, ker se Krajnska za tisto dóbo več kakor je treba z Gorotanom v eno jemlje; za politično stran nočem tega reči, ampak za cerkveno. Koliko tedaj so Solnograški škofje in evangelijski poslanci na Krajnskem imeli opraviti?

Od sv. Ruperta, prvega Solnograškega škofa je v njegovem življenji pisano, „da je prehodil vso planinsko ali snežniško stran (omnem Alpiarum regionem), ter prišel do Gorotanskega kralja, po kterega prošnji je tisto kraljestvo spreobrnil, in s Kristusovim kerstom posvetil; da je šel čez visoko goro, ki se Tur ali Dur (mons durus) imenuje, in Vandalom ali Vindom sv. evangeli oznanoval, in veliko sadú dosegl, cerkve in samostane vstavlil“. V teh besedah, ki so bolj po govorniško postavljene, ni izrečeno, kako dalje da je djanje svetega moža seglo; po vsem je viditi, da le do sedanjega Gorotana, ker so sicer visoki Turski hribje (Tauern) imenovani, ne pa dereča Drava, ktera je potniku ravno tako pomljiva. V življenji sv. Virgilia je dalje pisano, „da po vojvodu Kajtimaru povabljen sicer ni sam v Gorotan prišel, pa je poslal podškofa Modesta in več mašnikov z njim; in da so ti posvetili cerkev Matere božje (v Gospejsveti), drugo v Liburnii (nad Spitalom pri Dravi) in še pri Undrimah (med Gosposveto in S. Vidom)“. Pozneje so bili večkrat še drugi mašniki poslani, katerih dela posebej niso za-

znamovane; sv. Virgiliu se vender še od nekterih cerkev začetek pripisuje, namreč od Velkovca, Beljaka in drugih. Iz vsih teh besed se na Krajnsko ne dá nič soditi, razun kolikor je zemlja po enem delu pod oblastjo Gorotanskih vojvodov stala, po drugem pa gorečnost evangelijskih oznanovavcov tudi vselej na meje dežel ni gledala. Pri neimenovanem pisatelji (saj kakor se najde v bukvah: *Scriptores rerum boicarum inter excerpta Joannis Aventini I. tom.*) od vsega tega ni nič drugač in bolj na tanko najti. (Konec sledi.)

O zadevah družtva sv. Mohora.

V 45. listu „Novic“ smo ob priliki, ko je slavni odbor Mohorjevega družtva letni račun itd. očitno naznanil, razodeli svoje mnenje: kako bi se namen družtva vsled njegovih postav tečniši spolnovati dal. Slišali smo od več strani zadovoljnost z našimi predlogi, zoper nje v vsem se ni nihče oglasil. Slavno Celovško vodstvo je vzelo v pretres naše mnenje in o tem sledeče v „šolsk. prij.“ razglasilo:

„V 45. in 51. listu „Novic“ t. l. smo pazljivo brali mnenje častitih spisateljev o rečéh družtva sv. Mohora, smo umne besede in nasvete primerovali okoljšinam in namenu tega družtva, ter sledeče napovedovanje potrebno našli ob oziru družbenikov, predmeta in obširnosti knjig.“

„Družbenik sv. Mohora dobí za svoje plačilo saj toliko knjig, kolikor bi si jih v bukvarnici za te denarje kupiti zamogel. Prederzujemo se še reči, da družtvu komaj 100 družbenikov ostane, ako razposlane knjige celega leta manj od letnine veljajo. Družtvo sv. Mohora se Dunajskemu družtvu primeriti ne dá, kterega udje so visoki in bogati gospodi, kateri družtveniki bukev ne tirjajo, ker jih v svoj poduk ne berejo; ampak kateri plačilo in k temu še darilo priložijo v ti namen, da bi se ubogemu in ne omikanemu ljudstvu knjige dober kup prodajale. Dobrotnike našega družtva lahko na perstih štejemo. Možje, ki so omikanju in podučanju ljudstva poklicani, pošljejo 1 fl. 30 kr. namesto 3 fl., ker je za denarje hudo, in prosijo, naj bi odbor družtvene knjige za leto plačilo podaril, saj bukve farni bukvarnici slišijo, in več ljudi bode v njih bralo. Možem, ki iz svojega za druge plačujejo, enacega ravnanja ne očitamo, vendar mislimo, da izgledi dovolj kažejo, da družbeniki pri družtvu za malo denarja veliko knjig íšejo. Kdo bo tedaj stroške družtva plačeval, da se knjige še boljši kup ljudstvu prodajo, kakor do sadaj? Kar pa kup družtvenih knjig sv. Mohora sploh zadene, je vender nižej, kakor cena knjig Dunajskega družtva, kar je „šolski prijatelj“ v číslu 28. t. l. očitno dokazal. Toraj nam ni potreba se po izgledu Dunajskega družtva ravnati.“

„Letošnje število družbenikov zneso 633. Nekteri pretečenega leta so odstopili javalne zato, ker so za svoje dnarje preveč bukev dobili, ampak zato, ker si nobenih bukev ne bojo kupili. Število kupcov slovenskih knjig se vidi iz števila družbenikov. Ljudje, ki brati znajo in knjige kupujejo, so družbeniki; razun teh je malo kupcov za bukve, kar iz dohodkov za prodane knjige družtva sodimo. Sedaj in pred vstanovanim družtvom so se le knjige posebno ljubljenih pisateljev po tavžentih prodale, druge pa, ako še tako dober kup ponudene, so tiskarjem ostale. Slovensko ljudstvo je po številu, premoženju in poželjenju po knjigah za nemškem, in razun koledarjev ni upati 4000 knjig razprodati. V tukajšni tiskarnici je knjiga: „Čujte, čujte, kaj žganje dela!“ na svitlo prišla in 16 kr. velja, vender je le malo iztisov prodanih.“

„Lansko leto je majhina mervica družtvenih knjig

za prodajo ostala, ker je število družbenikov veliko bolj rastlo, kakor je vodstvo pričakovalo; in ker se je vodstvo stroškov bala, ki so kmalo storjeni, pa težko poravnani, je le po 1000 iztisov poskerbelo. Letos se jih po 1500 in tudi po 2000 natiskuje; ali bomo vse te knjige med ljudstvo spravili, je dvomiti, ker nam tukajšni bukvarji pripovedujejo, da kupčija gre slabo.

„Predmet knjig mora biti koristen duši in telesu slovenskega ljudstva, in odbor se je vselej trudil iz poslanih rokopisov nar boljši izbrati, vendar pisatelje navadno ne more vabiti z 40 gold. za polo, kakor Dunajsko društvo stori, tudi ne z 10 goldinarji, da bi kak predmet izdelovali. Dosihmal so se rokopisi vodstvu v Celovec pošiljali, ktero je iz teh nar bolj koristne izbralo, Labudskemu knezo-škofu v poterjenje predložilo in potlej tiskati dalo. Prav in Celovškemu vodstvu ljubo bi bilo, ako bi druge vodstva iz svojih okrajev prejele rokopise pretresovale in s svojim mnenjem do Celovškega spremljale. Ali se bo kedaj to zgodilo je težko upati. Skušnja je pokazala, da to ne gre, rokopise od enega mesta v drugo posiljati. Lepe in koristne reči se dajo misliti, ali jih djansko izpeljati je težko, včasih nemogoče. Ako bi rokopisi od vodstva do vodstva, od odbornika do odbornika popotvali, bi leto preteklo, preden bi se en rokopis tiskati mogel.“

„Naše besede niso prazne, česar se bote prepričali o prvem rokopisu, ktereга hoče Celovski odbor drugemu odboru v pretres poslati. Vidilo se bo, da nobena svojeglavnost nas v tem ravnanju ne slepi. Ako se pa naše ravnanje ne veže dobro z družtvenim zakonikom, bo morebiti treba neke paragrafe preurediti.“

„Manj obširno knjige izdajati napravi veči stroške pri vezanju in razpošiljanju, kakor izdajanje obširnejših knjig. Kdor si pa knjigo kupiti hoče in zamore, bo rajši za deset tiskanih pol dvajsetico, kakor za pet pol petico plačal. „Blaže in Nežica“ je obširna knjiga, vendar je v drugič natisnjena. — Zraven tega je treba pomisliti, da so želje in potrebe slovenskega ljudstva drugačne, kakor nemškega. Ako bi domoljubi knjige Dunajskega družtva zastoj prestavljati hotli, bi mi vendar slabo vstregli družbenikom, ako bi jim le take knjige dajali. Bolj upamo vstreči slovenskemu družtvu z izdajanjem sv. pisma, življenja svetnikov, cerkvenih nagovorov, domače zgodovine, z podučanjem per kmetih, izreji otrok itd., kakorsne knjige so navadno obširne. Kedar se družtvo kratki, vendar koristni rokopisi ponudijo, jih bode gotovo z veseljem sprejelo in med družbenike delilo. Močno želimo, da bi družtvene knjige v redu sledile, in da bi njih zapopadki lepo se vezali; ali tega ne bomo dosegli, dokler nima družtvo 500 gold. vsako leto v ti namen, da bi pisatelje za rokopise poželenega zapopadka visoko plačevalo.“

„O dobrokupnem natisu nismo nobenega truda zamudili, ker smo na Dunaj in v Ljubljano zavolj tiskarne cene pisali, in se zagotovili, da Leonova tiskarnica nima višje cene od drugih nar nižjih.“

„Celovski odbor namena družtva samovoljno spreminiti ali clo popačiti nikdar ni mislil, tudi kapitala za družtvo nima in ga ne iše. Na koncu tega leta bo možna prazna, knjige sicer per bukvarjih, alj kupcev malo. Torej menimo, da je družtvo k dobremu napredovanju vse na tem ležeče, da veliko družbenikov med kmeti šteje, da se med prostim ljudstvom ljubezin do branja in do lepih knjig zbudí.“ —

Tako se glasi odgovor Celovškega vodstva.

Dokaj dokaj važnega bi imeli omeniti o tem pretresu. Ker se pa glavno vodstvo prepričanega meni, po nastopljeni poti svoj namen gotovši in bolji doseči, in ker je le ono odgovorno za vspeh družtva, opustimo daljno pretresovanje, ker svojega mnenja nikjer in nikomur siliti

nočemo in vsak bravec našega spisa v 45. listu „Novic“ in pa pričujočega odgovora sam lahko pretehta razmero med tim in unim.

Novičar iz slavenskih krajev.

Xp. Iz Ormuša 24. vel. serp. Marljivi čitatelji „Novic“ bodo barali, kako to, da tako poredkoma dopisujem, — pa kaj, ker nimam posebnih mičnih novic naznati, in ponavljati bi bil le imel, kar so nam „Novice“ od več strani povedale od letošnjih hudih ur. Toča nam je scer reži in pšenice plodno polje na Pesnici in Ščavnici ravno pred žetvijo tako do čistega potokla, da je ostala le prazna slama za košnjo; med Pelenšakom in sv. Tomažom naše okrajne pa je še huje razsajala, tako da je čisto vse v zemljo zabila. Pa tudi v krajih, kjer lepega polja ni zadela huda ura, ni pridelk reži in pšenice bogat bil, ker komaj iz 3 kôp (kôpa ima 3 kopice, kopicica pa 40 snopov) se je namlatila letos ena drevenka (vagán); v družih srednjih letinah daje ena kopa eno drevenko; ni se tedaj čuditi, da premožni horvaški najemniki arend svoj celi žitni pridelk mlatičem za majhin dodajek (deputat) prepušajo. Ovës in proso bolj obetata, tudi kuruza posebno na višje ležečih krajih; posebno lepo pa stoji ajda, poglavni krušni sad naše okolice. — Vinske gorice niso kaj vesele; čeravno Lutomerskih ni celo nič, Radgonske pa le tam pa tam toča hudo zadela, sta se vendar va-nje prikradila smod in pikec; tudi tertia plesnjina se prikazuje ne le na brajdah temu; tudi v nekterih nogradih, ktera pa vinorejcom vendar prevelicega straha ne dela. Pomljivo je, da tudi druge rastljine in drevesa, ki so prišle v dotiko z bolnimi grojzdi, so prevlečene s tistim plesnjivcom. Grozna nesreča bi bila za te kraje, ako bi kadaj ta uima obsegla vse naše gorice, ker one so tako rekoč edine rediteljce naših kmetov, iz kterih živé, davke in druge odrajtva plačujejo. Ne vém, kako bi si reveži pomagali, ako bi jih ta nesreča kadaj huji zadela, ker — kakor od vsih krajev čujemo — gotovega pomočka ni zoper to uimo. — Sadje so letos gosence večidel pobrale, le tisti ga bojo imeli, ki so jih pridno oberali, — zdaj jih zavidno gledajo tisti, ki ga nič nimajo in so takrat roké križem deržali, ko je čas bil, požrešne goste pokončavati. Da bi se saj zdaj spametovali!

Med prešiči je razsajala nagla smert; v marsikterem svinjaku je bilo zvečer 4 ali 6 popolnoma zdravih živinčec — drugo jutro so našli vse mrtve. Med konji se je zaplodil smerkelj, ker so gospodarji o smolikah vse premalo pazljivi.

Tudi ljudje v naši celi okolici na štajarski in horvaški strani zlo na neki žolčni merzlici bolehvajo, zavolj ktere je tudi pri nas vkvartirani oddelk ulánov prestavljen bil; k sreči prestopijo bolniki brez posebnih zdravil bolezin.

V ljudskih šolah Vélke nedelje in bližnjih družih tega dekanata so konecletne preskušnje že doveršene. V primeri z drugimi leti se ne moremo hvaliti, ker je letos manj otrok v šolo hodilo, in veliko téh, ki so hodili, je bilo bolj mlačnih. Tibart se nočem spuševati v preiskovanje vzrokov tega, in ne pretresovati opravih naših učiteljev in katehetov, ampak le očitno žalovanje razodeti: da je vedno manj pripravnih učiteljskih pomočnikov, — šolskih bukev, posebno abecednic in katekizmov, pa toliko mnogoverstnih, namesto da bi se po edinih povsod učilo in tako se učenje učencem in razlaganje učiteljem polajšalo!

15. t. m. smo imeli novo mašo, ktere opomnem zavolj izvrstno lepe pridige v krepkem domačem jeziku, in zavolj obhajanih slovesnost v milem narodskem značaju. Da bi mlademu nadepolnemu gospodu duhovniku dano bilo se kmalo verniti med svoje rojake!